

Sant Vicent màrtir, Obama i nosaltres

August Monzon i Arazo*

El passat dia 22 de gener celebràvem la festivitat anual de sant Vicent, un dels grans màrtirs de la fe cristiana, que morí a València en la persecució de Dioclecià, l'any 304, després d'haver patit terribles tortures. Per això, el tenim per patró de la nostra ciutat i alhora el venerem com a patró dels torturats —de qualsevol creença i per qualsevol causa. Precisament eixe mateix dia Barack Obama signava els seus primers decrets com a President dels EUA, en virtut dels quals ordena el tancament de la presó de Guantánamo i prohibeix de forma absoluta qualsevol mètode de tortura, apel·lant a la noció de dignitat humana i als principis morals llegats pels Pares fundadors.

Feliç coincidència! Però seria il·lusori pensar que per això la xàquia de la tortura desapareixerà en poc de temps. Les ONGs-DH (pro drets humans), entre les quals figuren Amnistia Internacional, l'Acció dels Cristians per l'Abolició de la Tortura (ACAT), Behatokia (Observatori Basc de Drets Humans) i altres quaranta-dos entitats que a l'Estat espanyol s'agrupen en la Coordinadora per la Prevenció de la Tortura, ens fan conscients que la tortura continua existint a la major part del món, malgrat estar prohibida en la Declaració Universal de Drets Humans (1948), el Conveni Europeu de Drets Humans (1950) i el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (1966), així com també en la vigent Constitució espanyola (1978).

Espanya, a més, ha ratificat la Convenció contra la Tortura de les Nacions Unides de 1984 i, recentment, el Protocol Facultatiu per a la Prevenció de la Tortura. Tanmateix, els informes de les ONGs-DH i els dels organismes internacionals competents —Comité de Drets Humans, Comité contra la Tortura i Relator sobre la Tortura, en l'àmbit de les Nacions Unides, i Comité per a la Prevenció de la Tortura, en l'àmbit del Consell d'Europa— han sigut, invariablement, molt crítics amb l'Estat Espanyol. Però la naturalesa intrínsecament cruel i degradant de la tortura, la seua il·legalitat i la connexió que té sovint amb la lluita antiterrorista la convertixen en tema tabú, de manera que, llevat d'escasses excepcions, ni partits ni institucions públiques, ni tampoc intel·lectuals, juristes o autoritats religioses (!) —amb prou faena alguns mitjans de comunicació—, no gosen encarar-se al tema ni parlar-ne. Es diria que s'hi teixix una verdadera “conspiració de silenci”.

El passat mes d'octubre el Comité de Drets Humans de les Nacions Unides publicava les seues observacions referides a Espanya, després del preceptiu examen que cada Estat ha de passar cada sis anys, i hi formulava catorze “motius de preocupació”, amb les recomanacions corresponents. D'entre estes n'hi ha quatre que es referixen a la tortura i a la política antiterrorista: 1) davant la persistència de denúncies per tortura, l'Estat espanyol ha d'establir, urgentment, un mecanisme de prevenció, en els termes recomanats pels òrgans i experts internacionals; 2) cal derogar el règim d'incomunicació establert per la legislació antiterrorista i fer possible la gravació audiovisual dels interrogatoris i la presència en ells, des del principi, d'un metge i d'un advocat de confiança; 3) la llei ha de definir de manera restrictiva el concepte de terrorisme i modificar així la tipificació de Codi Penal, que té un abast “potencialment excessiu”; 4) l'acció contra el terrorisme no pot restringir de manera injustificada la llibertat d'expressió ni el dret d'associació.

Aquest informe, tan contundent, i tan alarmant, ha sigut pràcticament silenciats, per tant, resta desconegut per a l'opinió pública... Fa tres setmanes, el Govern espanyol ha presentat la seua resposta, segons la qual l'informe del Comité “no se corresponde con la realidad” i “recoge

ampliamente opiniones distorsionadas” —es tracta de la reacció habitual enfront d’esta mena de crítiques. Però no pren en consideració la major part de les observacions plantejades.

Per desgràcia, la tortura constituïx un greu problema a Espanya. Malgrat la propaganda oficial, no estem simplement davant “consignas de ETA”. Dins i fora del País Basc, se n’han comptabilitzat més de tres-cents testimonis creïbles, entre els anys 2000 i 2008 (vegeu l’informe *La sal en la herida*, d’Amnistia Internacional, amb dades referides al 2007). Entre estos, voldria destacar el del sacerdot jesuïta Txema Auzmendi, a qui es va aplicar, com als seus companys del diari en euskera *Egunkaria*, el règim d’incomunicació: un veritable infern, inclús si no va acompanyat de tortures o maltractaments físics. L’Estat espanyol és, de fet, un dels pocs condemnats pel Tribunal Europeu de Drets Humans, el 2004, per falta de resposta en un cas de tortures. I té el trist honor de ser el quart Estat del món amb més condemnes per violació del Pacte de Drets Civils i Polítics.

Per tal de revertir esta situació, el Govern de Madrid ha presentat, en el 60é aniversari de la Declaració Universal de 1948, un “Plan Nacional de Derechos Humanos” que vol millorar la política estatal i internacional en esta matèria. Dissortadament, s’ha elaborat sense consultar a penes amb les ONGs-DH i en molts aspectes, la tortura entre altres, resulta pobre i inconcret. És una pena, perquè, quan s’implementen les mesures de garantia adients, les denúncies cessen completament —com ha passat amb la gravació dels interrogatoris en les dependències de l’Ertzantza des del 2005. Un problema connex el trobem en l’activisme judicial dels magistrats de l’Audiència Nacional, que pareixen més preocupats per secundar la labor policial i les estratègies polítiques que no per garantir els drets de tots els ciutadans, finalitat bàsica dels Estats constitucionals.

És possible que l’erradicació completa de la tortura a què Obama s’ha compromés, comporte, a curt termini, una menor eficàcia de la lluita antiterrorista, però sens dubte contribuirà a la deslegitimació del terrorisme mateix. Pel que fa a nosaltres, si ETA segueix sent una xacra per al moviment nacionalista basc, la tortura és igualment una xacra per a l’Estat espanyol —una mena de GAL “de baixa intensitat”. Tant una com l’altra han de desaparèixer definitivament.

L’*Hagiotoponimia* de sant Vicent màrtir, recentment publicada a València per Santiago Ferrer, ens informa que hi ha quasi setanta parròquies i llocs d’Euskal Herria que tenen com a titular el nostre patró. Contemplem les magnífiques esglésies vicentines de Vitòria, Sant Sebastià, Bilbao... I esperem el dia no llunyà en què, superats el terror i la repressió, el sant diaca siga celebrat amb autenticitat: en verdadera pau i fraternitat.

* Sacerdot i professor de la Universitat de València.